

Mojca Nidorfer Šiškovič
Filozofska fakulteta, Ljubljana
UDK 811.163.6'27:004.773

E-posredovano sporazumevanje v slovenščini od poimenovanj do jezikovne rabe in prihodnosti

Jezikovna raba se z elektronsko posredovanim sporazumevanjem intenzivno spreminja tudi v slovenščini. V dvajsetletnem obdobju širše rabe novih tehnologij so se pojavila, spreminjala in ustalila različna poimenovanja, hkrati pa uporabniki danes pišemo besedila v več jezikovnih različicah. V prispevku bosta predstavljeni raziskavi, ki kažeta, da ima velik vpliv na odstopanje od jezikovnega standarda in pravopisnih pravil na eni strani družbeno razmerje (razdalja) med tvorci in na drugi vrsta prenosniškega orodja, ki narekuje besedilne značilnosti in določa možnosti uporabe večkodnosti.

elektronsko posredovano sporazumevanje, digitalni diskurz, e-pošta, kratka sporočila, interaktivnost

The linguistic use of Slovene is changing considerably with the use of electronically mediated communication. In the last two decades of the widespread use of new technologies, different new expressions have emerged, changed, or become conventionalised, and at the same time users write texts in more than one language variety. The article presents two pieces of research which show that a significant influence on deviations from the standard language is caused by the social relationships (distance) between the interactants and by the specific medium, which dictates the textual characteristics and determinates the possibilities of multimodal use.

electronically-mediated communication, digital discourse, e-mail, short messages, interactivity

1 Uvod

Napredovanje tehnologije in intenziven razvoj elektronsko posredovanega sporazumevanja od 70. let 20. stoletja naprej sta doprinesla k temu, da se je pospešeno spreminjala tudi jezikovna raba v slovenščini. Internet omogoča nove vrste sodelovanja, nove vrste fragmentacije ter nove poti ustvarjanja in soustvarjanja pomena, vse to pa presega tradicionalne pojme pogovora, pripovedi, predstavljanja itn. (Herring idr. 2013: 9). Spremembe v sporazumevanju je Crystal po razsežnosti označil kot »elektronsko revolucijo« (Crystal 2001: 5), spremljajoče odzive v javnosti pa primerjal s podobnimi iz časa iznajdbe tiska, telefona ipd.

Jezikovna raba se glede na opravljene raziskave (Kranjc 2003; Orel 2004, Jarnovič 2007; Nidorfer Šiškovič 2007, 2010) za slovenščino spreminja podobno kot v drugih jezikih: gre za odstopanja od standardne rabe v pisnih besedilih, neupoštevanje pravopisnih pravil, spremenjen besedni red in prenos elementov govornega jezika v zapisana besedila. Kratak pogled v zgodovino slovenskega knjižnega jezika nam pove, da je doživel svojo standardizacijo v sredini 19. stoletja, ko se je zapisovanje knjižnega jezika v slovenskem prostoru poenotilo. Raba knjižne slovenščine je postajala običajnejša v vsakodnevnem, ne samo zasebnem življenju ljudi, ampak tudi v medijih, na uradih, v javnem življenju ter šolskem sistemu: na prehodu iz 19. v 20. stoletje si je slovenščina utrla pot v gimnazije, leta 1919 pa je bilo izvedeno prvo predavanje v slovenščini (in o slovenščini¹) na novoustanovljeni Univerzi v Ljubljani. Ob poenotenju pisnega jezika so se jeziko-

1 3. decembra 1919 je imel slavist Fran Ramovš v glavni stavbi Univerze v Ljubljani prvo predavanje o zgodovinski slovni- ci slovenskega jezika.

slovcu ves čas trudili, da bi dosegli tudi poenotenje in standardizacijo govornega jezika na celotnem slovenskem ozemlju (prim. Tivadar 2008), saj je narečna razslojenost slovenščine zelo bogata. Opора pri tem je bil vedno pisni, knjižni jezik, kot ugotavlja Tivadar (2008: 24), in sicer da je »pisava v preteklosti intenzivno določala prav govorni knjižni jezik«. To stanje je bilo laže vzdrževati, dokler smo imeli v Sloveniji javne, državne radijske in televizijske postaje, po osamosvojitvi pa so se pojavili tudi zasebni mediji z drugačnimi standardi jezikovne rabe. Osamosvojitve govornega jezika se je najprej zgodila z njimi, njegova uporaba v pisni obliki pa se intenzivno prenaša in širi z elektronsko posredovanim sporazumevanjem. Le-to je v precejšnji meri nadomestilo telefonske pogovore in neposredno govorno sporazumevanje med ljudmi z zapisanimi besedili – e-pošto, sms-i, forumi, socialnimi omrežji itn. Posledično se je spremenila jezikovna raba, ki jo lahko spremljamo tudi v spletnih, brezplačno dostopnih referenčnih korpusih za slovenščino, tj. *Gigafida*, *Kres* in *Gos*, v katere so vključena avtentična besedila od 90. let 20. stoletja dalje. Podatki iz njih in iz vedno več opravljenih raziskav kažejo, da je e-revolucija v slovenščini vplivala po eni strani na spreminjanje in ustalitev poimenovanj novih entitet, po drugi pa so raznovrstna družbena razmerja med tvorci v interakciji prinesla celo vrsto specifičnih elementov nestandardne jezikovne rabe v elektronsko posredovanih besedilih.

2 Ustalitev poimenovanj v povezavi z e-komunikacijo

V korpusu *Gigafida* najdemo izraze, povezane z računalniškim področjem, svetovnim spletom in elektronsko posredovanim sporazumevanjem, kot so *internetni*, *spletni*, *mrežni*, od leta 1995 naprej. V skoraj dvajsetletnem intenzivnem uveljavljanju interneta, ki ga izrazi do neke mere sinonimno poimenujejo, se je njihova raba spreminjala in ustalila. Izpis oblik besede *splet* iz korpusa *Gigafida* pokaže 62.756 najdenih konkordanc,² prvi zadetki s tem pomenom so iz leta 1995, in sicer 58, iz leta 2010 pa jih je 9.908. Rezultati kažejo, da se je izraz z leti uveljavil, raba pa narašča. Ko rezultate primerjamo z rabo besede *internet*, ki je bila v slovenščino neposredno prevzeta iz angleščine, je slednja pogostejša, saj se je pri njej izpisalo kar 114.308 konkordanc, prvih osem zadetkov besede prav tako iz leta 1995. Če pri tem upoštevamo še podatek, da je bila beseda *splet* že prej v splošni rabi (po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ): 1. kar je spleteno oziroma 2. skupek, celota med seboj povezanih stvari) pomeni, da raba besede *internet*, ki je enopomenska, prevladuje. Povsem drugače pa živita besedi v pridevniški rabi. Vnos besede *internetni* v korpus *Gigafida* je pokazal 38.990 zadetkov, vnos besede *spletni* pa 229.613 zadetkov. Iz podatkov je razvidno, da se je v pridevniški rabi veliko bolj uveljavil slovenski izraz *spletni* in prevladal nad prevzeto besedo: vedno nakupujemo v *spletnih trgovinah*, *spletno oglašujemo*, brskamo po *spletnih povezavah*. Ker je v *Slovarju novejšega slovenskega besedja* (2013) zapisan kot prvi, torej dominanten izraz *internetski* (*internetni* kot varianta), smo preverili še uporabo tega v *Gigafidi*. Izpisalo se je samo 862 konkordanc vseh oblik besede (za leto 1995 je bilo 6 primerov, v letu 2010 pa 9 primerov).

Najmanj uveljavljeni izraz med obravnavanimi tremi pogosto sinonimnimi poimenovanji je izpeljanka *mrežni*, ki je nastala z dobesednim prevodom besede *net*, tj. *mreža*, in poimenovanj,

² Konkordanca je v korpusnem jezikoslovju beseda ali besedna zveza s svojim besedilnim okoljem.

npr. *mrežna govorica* kot prevod izraza *netspeak*.³ Za izraz *mrež** se je izpisalo samo 5.698 zadetkov v korpusu *Gigafida*, prvi so iz leta 1993, in sicer 16 zadetkov, od tega 14 povezanih z računalništvom: 12-krat je bil izraz uporabljen v besedni zvezi *mrežna kartica* in 2-krat *mrežna povezava*. Zapis iz leta 1994 v osrednji slovenski poljudnoznanstveni reviji *Življenje in tehnika* »mreža WWW (angl. World Wide Web – mreža širom po svetu)« nakazuje, kako je bil izraz uveden v prispevku ob predstavitvi novega dosežka tehnološkega razvoja (vir *Gigafida*). Pridevnik *mrežni* je sicer uporabljen v besednih zvezah, kot so *mrežna pečenka*, *mrežna postelja*, *mrežne krpe*, *mrežni marketing*, *mrežni način delovanja*, *mrežni sistem ulic*, *mrežno sodelovanje*, *mrežni diagram*, *mrežna plošča*. Namesto izraza *mrežna knjiga*, ki je bil uporabljen v letu 1996 kot dobesedni prevod izraza *netbook*, pa se je kasneje tako po svetu kot v slovenščini uveljavil izraz *e-knjiga* (1092 konkordanc, prvih 10 v letu 2005), *netbook* pa je danes mini prenosnik. Različici *medomrežje* (147 konkordanc) in *medmrežje* (5456 konkordanc) kot prevoda besede internet se prav tako nista širše uveljavili, njuna raba je redka, pogostejša je raba besede *medmrežje*. Podobno sta se v slovenščini pojavila enobesedna sinonimna izraza za *spletni iskalnik* (1565 zadetkov v *Gigafidi*, samo *iskalnik* 21.173), ki sta s prenosom pomena nastala iz glagolov, najprej *brkljalnik* (*Gigafida* 546 zadetkov) in *brskalnik* (*Gigafida* 13.988 zadetkov). Podatki kažejo, da se je z leti v rabi uveljavil in prevladuje izraz *iskalnik*. Po spletu v slovenščini najpogosteje *iščemo*, redkeje *brskamo* (veliko pogosteje kot po spletu *brskamo* po drugih rečeh) in še redkeje *surfamo* oz. *srfamo*. Po kratki analizi pogostnosti poimenovanj, ki so se pojavila v prevodih v slovenščino na začetku rabe spleta in novih orodij v začetku 90. let prejšnjega stoletja, lahko sklenemo, da je do danes prišlo do precejšnjih sprememb, raba pa se je ustalila v zadnjem desetletju.

3 Jezikovna raba kot del interaktivnosti in družbenih razmerij

Najprepoznavnejša komunikacijska orodja oziroma elektronski posredniki sporazumevanja so elektronska pošta, blog, forum, socialna omrežja, kot so Facebook, Myspace in LinkedIn, Twitter, Skype, MSN, YouTube. Značilnost večine je interaktivnost, saj omogočajo bolj ali manj neposredno komunikacijo med uporabniki. Razlikovanje med različnimi vrstami komunikacijskih orodij posrednikov je v sinhronem (sočasem) ali asinhronem sporazumevanju, ki pa se pogosto približujeta. Ko si tvorca izmenjujeta sporočila preko e-pošte, gre za asinhrono, ne sočasno obliko prepošiljanja sporočil, sporočila tvorca berejo z zamikom, prav tako nanje odgovarjajo. Po drugi strani pa postane pogovor med tvorcema skoraj sočasen, če si izmenjave sporočil sledijo v zelo kratkih zaporedjih. Zato pri elektronsko posredovanem sporazumevanju pogosto govorimo o dialoškem diskurzu. Eden od pokazateljev omenjenega diskurza so pogosta vprašanja, ki jih zasledimo v vseh žanrih. Z njimi uporabniki neposredno poizvedujemo po informacijah, dobrinah, storitvah, dovoljenju. Gre za neposrednost izražanja, ki nakazuje, da želimo čim hitreje priti do informacije. Prednost neposrednega izražanja je, da z njim svoj komunikacijski namen jasno izrazimo, torej ni nedvoumnosti, ki pogosto podaljša izpolnitev zahteve, odgovor na vprašanje, saj dopusti možnost razmišljanja, ali je res potrebno na zahtevo odgovoriti. Tako se začnejo teme na posvetovalnih forumih z neposrednimi vprašanji *Ali kdo ve ...*, *Ima kdo izkušnjo z ...*, *Poznate kakšnega dobrega okulista?*

³ Izraz je prvi uporabil Crystal 2001.

Žanri, katerih besedila so elektronsko posredovana med naslovnikom in pošiljateljem, so pogosto določeni z vnaprej pripravljenimi oblikami besedil e-pošte, Twiterja, Skypa itn. Zaradi programov, ki so enaki po celem svetu in v vseh jezikih, se sporazumevanje globalizira tako v smislu uporabe istih sporazumevalnih vzorcev kot tudi načinov jezikovne rabe. Uporabnikom to po drugi strani v veliki meri olajša in poenostavi delo, saj računalnik sam uporabi naše elektronsko ime oziroma naslov, vstavi čas odpošiljanja besedila itn. Hkrati pa različni posredniki sporazumevanja povzročajo različno jezikovno rabo, npr. če primerjamo elektronsko pošto in kratka sporočila, poslana preko mobilnega telefona.

3.1 Elektronska pošta

Elektronska pošta se je v zadnjih petnajstih letih v sporazumevanju uveljavila in postala del vsakdana ljudi tako pri opravljanju delovnih obveznosti kot tudi v prostem času. Je najpogosteje uporabljana elektronsko posredovana komunikacija in kljub temu, da se je njena hitra rast v zadnjih nekaj letih zaradi novih orodij komunikacije (Skype, Twitter, Viber itn.) in uveljavitve socialnih omrežij zmanjšala, število uporabnikov e-pošte in število poslanih e-pisem še vedno narašča. Po zadnjih podatkih (www.radicati.com) je bilo v letu 2013 po svetu vsak dan poslanih okoli 183 milijard elektronskih sporočil.

Obrazec elektronske pošte predvideva, da vanj vpišemo temo sporočila (okence *Zadeva*), ki nam omogoči, da so sporočila z isto temo povezana v *verigo sporočil*. Na ta način lahko preberemo tudi arhivirana sporočila, spremljamo razvoj in potek pogovora.

Elektronsko pošto uporabljamo v dveh funkcijah:

- za (enosmerno) posredovanje besedil, npr. ko pošljemo seminarsko nalogo namesto v tiskani obliki po e-pošti v elektronski obliki, sporočilo, ki spremlja našo nalogo, pa je zelo kratko, kot bi napisali spremni dopis. Besedilo v priponki ni interaktivno, lahko pa je večkodno;
- za sporazumevanje, pogovor (dvosmerno, dialoško), v okviru katerega si izmenjujemo sporočila in opravimo delo.

Obe funkciji se pogosto prepletata, še zlasti ko pošljamo sporočila znanemu naslovniku. Glede na raziskavo (Nidorfer Šiškovič 2010), ki sem jo opravila za proučitev uporabe elektronske pošte v slovenščini, in sicer elektronskih sporočil s področja splošnega poslovnega sporazumevanja, imajo močan vpliv na sporazumevanje družbena razmerja med udeleženci – tvorci sporočil. Študija je izhajala iz pragmatičnega izhodišča, in sicer proučevati »odnos med jezikom in kontekstom, kakor se kaže v jezikovni rabi« (Verschueren 2000), družbena razmerja med tvorci pa so se pokazala kot ključen dejavnik vpliva.

Analiza korpusa 300 elektronskih sporočil, zbranih v 43 verigah izmenjav med tvorci, je pokazala, da določajo družbena razmerja med njimi tudi formalnost jezikovne rabe. Razvidne so bile tri kategorije tvorcev:

1. skupina: tvorci, ki so prvič vzpostavili stike in poslovni odnos; med seboj se vikajo, naslavljajo s *spoštovani*, izmenjujejo si daljša sporočila, saj nimajo skupnega referenčnega prostora, informacij;
2. skupina: tvorci, ki imajo odnos vzpostavljen, vendar pa še ni ustaljen; med seboj se vikajo, pri pozdravljanju pa najpogosteje uporabljajo izraz *pozdravljeni*, njihova sporočila so obširnejša, saj imajo samo določene skupne referenčne podatke;

3. skupina: odnos med tvorci je vzpostavljen in tudi ustaljen; družbena razdalja med tvorci je manjša, med seboj se tikajo, pozdravljajo se z izrazi, kot sta *živjo*, *zdravo*, sporočila so zelo kratka (*razumem ja itak*), saj med seboj vsak dan sodelujejo in imajo pri temah, o katerih se sporazumevajo, veliko skupnih referenčnih podatkov.

Obravnavana e-sporočila so sodila na področje poslovnega sporazumevanja, zato je stil pisanja formalnejši, stopnja upoštevanja pravopisnih pravil je bila visoka, tako da je bilo primerov nestandardne rabe in elementov govorjenega jezika malo. Tvorci so:

- ustvarili nov zapis, npr. zapisali besede skupaj, npr. *ane*;
- zapisali so tujejezično besedo in/ali govorjeno različico, npr. *dej, na netu, mal gužve, fajn, TNX, point*;
- niso uporabili strešic nad šumniki: *A se ti to zdi prevec »prodajno« potem za članek ali je ok?*
- zapisali so besedo s tipkarsko napako: *pospisan, dopoljnjuje, izzidemo, doložine* (Nidorfer Šiškovič 2010: 93–94).

V verigah e-sporočil, ki so si jih izmenjevali tvorci, ni bilo primerov družabnega govora, razen v enem primeru (vprašanje *Kako ste kaj po dopustu?*), emotikoni so bili zelo redki, uporabili so jih razen enega samo tvorci v tretji kategoriji, torej tisti, kjer je bila družbena razdalja med njimi najmanjša.

3.2 Kratka sporočila

Analiza žanra sporazumevanja s kratkimi sporočili je pokazala značilnosti, ki so drugačne od jezikovne rabe v e-pošti in so vezane na medij. Sistem kratkih sporočil (kratica SMS – short message service) je tehnologija na mobilnih telefonih in tudi na računalnikih, sistemi pa omogočajo prenos besedilnih sporočil večinoma do največ 160 znakov. Omejitev pri pisanju števila znakov je tako pomemben dejavnik pri jezikovni rabi.

Izvedla sem raziskavo, v okviru katere sem analizirala 65 kratkih sporočil, poslanih preko mobilnega telefona. Gre za primere družabnega sporazumevanja, torej za neformalno jezikovno rabo. Različnih tvorcev je bilo 7, in sicer starih od 14 do 50 let. Rezultati analize so pokazali značilnosti in odstopanja od standardne jezikovne rabe v pisnem jeziku, ki je podobna, kot so jo ugotovili že v drugih jezikih (prim. Crystal 2008; Herring idr. 2013):

- pogosto izražanje tona in čustvenosti z emotikonom :);
- izpusti:
  - črk: *pridte, drz se, bols, mal, hotla, tle, motit* (nedoločnik brez i), *zmanjkal, tm, sm, kr* 'kar', *k* 'ko'/'ker', *dobr jutr*;
  - stavčnih členov: povedkov, predmetov: *dam lahko naprej?*;
  - uvodnih pozdravov (končni pozdravi se večinoma ohranjajo);
- okrajšave in kratice: *lp, pon, tor, cet, lj, mb, izobr, lp, ju3, mi2*;
- tujejezične besede: *ok, ful, cao, tnx*;
- nestandardni zapisi besed (kot se izgovarjajo): *su* 'šel', *loh* 'lahko', *jz, js, jst* 'jaz', *hmau* 'kmalu', *prejsn* 'prejsnji', *u* 'v', *kok* 'koliko', *tut* 'tudi', *useen* 'vseeno', *zvedu* 'izvedel', *srecnga pa zdrauga*;
- zapis samo z malimi črkami, brez ločil: *jst sm se sele zdey zbudla tkoda sorry k se nism javla*.

Analiza kratkih sporočil glede na uporabnike je pokazala precejšnje razlike med mlajšimi (otroci in mladostniki) in odraslimi uporabniki, saj so vsi mlajši brez izjeme pisali v skladu z načelom »piši, kot govoriš«, tudi če je bilo sporočilo namenjeno odraslim. Njihova sporočila so bila polna »napak«, ki jih sicer ne naredijo v formalnejšem zapisu in v drugih žanrih, torej lahko trdimo, da gre za primere slengovskega govora. Pri sporočilih odraslih ni bilo zaznani večjih odstopanj od standardne jezikovne rabe, najpogostejši je bil zapis brez velikih začetnic in s samo nekaterimi ločili.

Ena ključnih sprememb, ki jo je povzročilo elektronsko posredovano sporazumevanje pri tvorjenju pisnih besedil, je tudi toleranca pri upoštevanju pravil. Pred tem je napisati besedilo pomenilo, da smo ga pripravili v skladu s pravopisnimi pravili ter besedilno vrsto in oddali oziroma odposlali. Danes je pristop zelo pogosto obraten: pišemo lahko, kakor želimo, pa nas bodo naslovniki razumeli in obenem sprejeli pomanjkljivo upoštevanje pravopisnih pravil (oziroma tudi sami uporabljajo enak stil pisanja). Stil pisanja se je spremenil, in sicer v smeri pravila, da lahko v neformalnejših govornih položajih pišemo tudi tako, kot govorimo, v slovenščini pa se sporočila tvorijo tudi v narečjih. Seveda to v največji meri velja za družabno sporazumevanje – med prijatelji, znanci, v družini itn., drugače je na delovnem mestu. Tu prevladuje bolj sproščeno sporazumevanje samo med bližnjimi sodelavci. Elspass (2002 v: Dürscheid, Frehner 2013: 40) precej provokativno trdi, da način pisanja, kot ga poznamo preko sodobnih medijev, ni nov. Kratka sporočila, ki so polna pravopisnih napak ter prenašajo govorjeni način jezikovne rabe v pisanje, so nastajala že prej, npr. v pismih nemških migrantov, delavcev v ZDA na prehodu v 20. stoletje, ko so domov pisali kratka sporočila. Njegovi trditvi v prid je dejstvo, da so bile doslej raziskave le redko posvečene omenjeni jezikovni rabi, zato je slabo raziskana. Kot trdi Elspass (prav tam), je razlika v tvorjenju tovrstnih kratkih besedil danes predvsem v tem, da tvorci poznamo pravila pisanja, vendar jih zavestno kršimo, v zgodovini pa je bila vzrok za tovrstno jezikovno rabo manjša kompetenca tvorjenja pisnih besedil.

4 Iz sedanjosti v prihodnost

Uporabniki pri tvorjenju elektronsko posredovanih besedil oziroma sporočil pišemo večinoma krajša besedila, in sicer v vnaprej pripravljene oblike, ki so že predvidene v posameznih programih in komunikacijskih orodjih. Hkrati pa orodja sama zajamejo podatke, kot so naslovniki, čas pošiljanja itn. Gre torej za izrazito prilagajanje uporabnikov tehnologiji, vpliv je viden tako pri rabi nacionalnih jezikov kot tudi koriščenju različnih tehnoloških možnosti. Besedila, ki nastajajo, so vedno pogostejše večkodna – uporabniki lahko besedilnemu sporočilu dodamo videe, fotografije, datoteke z glasbo, različne formate, kot so pdf, excel, tif, jpg. Zelo pomembno funkcijo igrajo tudi podobe in slike. Zato ne govorimo samo o branju besedil, ampak o več dejavnostih. Askehave in Ellerup Nielsen (2005: 127) pojasnujeta, da gre za modalne premike (modal shifts), saj uporabnik večkodno besedilo, ki vsebuje povezave ali priponke, ne samo bere, ampak po njem tudi brska. »Zaposli dve različni kognitivni zmožnosti, ki se odražata v dveh različnih tipih obnašanja, zato se prestavlja od bralnega v brskalni način in obratno« (prav tam).

Hkrati nas e-orodja spodbujajo, da smo aktivni pri sporazumevanju, odgovarjamo na sporočila, jih komentiramo, všečkamo. Digitalni diskurz, kot imenujemo to vrsto diskurza, je lasten diskurznim

skupnostim, katerih člani smo vsi, ki aktivno uporabljamo eno ali več orodij oziroma elektronskih posrednikov sporazumevanja: mobilno telefonijo, e-pošto, socialna omrežja, svetovni splet, pišemo bloge, smo aktivni na forumih, sodelujemo na YouTubeu itn. Tako je bilo februarja 2013 (RIS 2013) v Sloveniji 748.200 uporabnikov Facebooka, število pa predstavlja 37,3 % slovenske populacije in 52,7 % slovenskih uporabnikov interneta. Med njimi prevladuje starostna skupina od 25 do 34 let (30 %), sledi ji skupina od 24 do 28 let (25 %). Glede na marec 2011 se je na Facebooku povečal tudi delež uporabnikov, ki so stari 45 ali več let, in sicer za trikrat. Velika pogostnost uporabe socialnih omrežij, zlasti tudi v Sloveniji prevladujočega Facebooka, za sporazumevanje, obveščanje in tvorjenje različnih skupnosti mlade generacije, ki je še v srednji šoli, nakazuje smer, da bo sedanje sporazumevanje ljudi pri delu, tj. v delovnem okolju, v prihodnje potekalo v vedno večji meri preko socialnih omrežij in ne več preko e-pošte, kot večinoma poteka zdaj.

Odnos do jezika spreminjajo skupaj s tehnološkimi spremembami tudi družbene. Tako se je z elektronsko posredovanim sporazumevanjem izrazito povečala sprejemljivost nestandardne jezikovne rabe pri tvorcih in naslovnikih, zelo pomembna pa sta ostala ton sporočil in vpljudnost. Uveljavlja se netiketa, tj. pravila spletnega obnašanja, ki pomagajo uporabnikom, da uspešneje uresničujejo sporazumevalne cilje. Tudi na sistemski ravni je že precej bolj urejena nesprejemljivost donedavno izrazito žaljivega jezika na forumih oziroma v komentarjih novic, povezanih s politiko ali občutljivimi skupinami ljudi. Tako postajajo žanri in oblike besedil ter jezikovni izrazi in načini njihove rabe vedno bolj ustaljeni, prepoznavnejši. Uporabniki so določene prakse racionalizirali, konvencionalizirali, obenem pa nam izvedba raziskave s korpusi omogoča vpogled v stalno spremenljivost elektronsko posredovanega sporazumevanja.

5 Zaključek

Kratek vpogled v spreminjanje jezika in njegove rabe z elektronsko posredovanimi besedili splošnega sporazumevanja prinaša vprašanja o tem, ali se bomo v prihodnosti učili drugačnih pravil, slovnice, zapisovanja besed in tvorjenja besedil, morda krajšav? Prav zapisana besedila se zdaj najopazneje spreminjajo. Kako se bodo temu prilagodila pravila, kaj se bo zgodilo s knjižno normo? Bo sedanje kršenje standardov prineslo nove standarde in bo v prihodnje najpomembnejše, da se bomo sporazumevali, pa čeprav vsak s svojo jezikovno rabo, standardom, jezikovno kreativnostjo? V prispevku predstavljeni raziskavi sta z rezultati analiziranih sporočil, poslanih preko e-pošte, in kratkih sporočil, poslanih preko mobilnega telefona, pri slednjih zaznali veliko odstopanje od jezikovne rabe. Razložimo si jih lahko s tem, da so odstopanja v vseh primerih pogostejša pri mlajši generaciji, ki se sporazumeva v slengu. Kasneje, ko vstopijo na trg dela, pa so pogostejše v formalnejših govornih položajih, zato uporabljajo knjižni jezik ter norme in standarde formalnega sporazumevanja.

Ali lahko elektronsko posredovano sporazumevanje po drugi strani povečuje našo funkcionalno pismenost? Pritrdilno lahko odgovorimo zato, ker smo se z usvajanjem novih načinov sporazumevanja in s pomočjo tehnologije med drugim naučili tudi povzemanja, pisanja zelo kratkih sporočil: zaradi pravil, da lahko napišemo 160 znakov pri SMS-ih in 140 znakov pri Twitterju, se ves čas učimo novih krajšav; aktivni smo pri sporazumevanju, trudimo se razumeti sporočila, ki niso v skladu z naučenimi pravili.

Literatura in viri

- ASKEHAVE, Inger, ELLERUP NIELSEN, Anne, 2005: Digital genres: a challenge to traditional genre theory. *Information Technology and People* 18/2. 120–141.
- CRYSTAL, DAVID, 2001: *Language and the internet*. CAMBRIDGE: UNIVERSITY PRESS.
- CRYSTAL, DAVID, 2008: *Txtng. The gr8 db8*. OXFORD: UNIVERSITY PRESS.
- DÜRSCHIED, Christa, FREHNER, Carmen, 2013: Email communication. Susan C. Herring etc. (ur.): *Pragmatics of computer mediated communication*. Berlin: Walter De Gruyter Mouton.
- Eurostat, 2006:
www.ris.org/db/22/10467/Statistike___/Slovenci_nad_evropskim_povprečjem_glede_uporabe_interneta_v_kulturne_namene/?&cat=718&p1=276&p2=285&p3=1318&p4=1345&id=1345, dostop 15. 3. 2014.
- GORJANC, Vojko, 2012: Ideologija heteronormativnosti, prevodna in jezikovna norma. Aleksander Bjelčevič (ur.): *Ideologije v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 48. SSJLK. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 38–44.
- Gigafida: www.gigafida.net
- HERRING, Susan C., Stern, Dieter, Virtanen, Tuija (ur.), 2013: *Pragmatics of computer mediated communication*. Berlin: Walter De Gruyter Mouton.
- JARNOVIČ, Urška, 2007: Diskurzivne značilnosti sms-ov. *Jezik in slovstvo* 2. 60–79. www.jezikinslovstvo.com/pdf/2007-02-Razprave-Urskajarnovic.pdf
- KRANJC, Simona, 2003: Jezik v elektronskih medijih. Ada Vidovič Muha (ur.): *Slovenski knjižni jezik: aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje. Obdobja 20*. 435–446.
- NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2007: Značilnosti elektronskega diskurza. Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika. Obdobja 24*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 163–174.
- NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2010: *Pragmatičnojezikoslovna analiza elektronskih poslovnih pisem v slovenščini*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- OREL, Irena, 2004: Sporazumevanje nekoč in danes - od vzorcev pogovorov do mladostniških SMS-ov. Erika Kržišnik (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti*. Obdobja 22. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 407–422.
- RIS – Raba interneta v Sloveniji: www.ris.org; www.ris.org/db/27/12535/Raziskave/Na_Facebooku_skoraj_750000_slovenskih_uporabnikov/?&p1=276&p2=285&p3=1318&p4=1319, dostop 15. 3. 2014.
- Slovar novejšega slovenskega besedja*, 2012. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- THURLOW, Crispin, Mroczek, Kristine, 2011: *Digital discourse: language in the new media*. Oxford: University Press.
- TIVADAR, Hotimir, 2008: Pravorečje, knjižni jezik in mediji. Mateja Pezdirc Bartol (ur.): *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji*. 44. SSJLK. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 24–35.
- VERSCHUEREN, Jeff, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba /*cf.